

SAMSUN MERKEZ İLÇE KIRSAL ALANINDA SEÇİLMİŞ DÖRT KÖYDE MEVSİMLİK İŞGÜCÜ GÖÇÜ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

*An Investigation Upon The Seasonal Labor- Force Migration From Four
Villages Chosen In Rural Areas of Samsun Central District*

Yrd. Doç. Dr. Ali YILMAZ

ÖZET

Bu çalışmada, Samsun merkez ilçe kırsal alanındaki Avdan, Kaleboğazi, Çelikalın ve Alibeyli köylerinden mevsimlik işgücü göçü konu edilmiştir. Daha çok genç nüfusun katıldığı bu göç hareketinde, yılın belirli dönemlerinde tarım dışı işlerde çalışmak için köy dışına gidilmektedir. Çalışılan işlerin özelliği ve barınma şartlarının zorluğu gibi nedenlerle göçe katılanların tamamı erkek nüfustur.

Mevsimlik işgücü göçünün nedeni kendi içinde çeşitlenmekle birlikte genelde ekonomiktir. Göçe katılan aileler, köydeki tarım ve hayvancılık faaliyetlerinden yeterli geliri elde edememektedirler. Sahip oldukları tarım topraklarının azlığı, bu durumu hazırlayan faktörlerin başında gelmektedir.

Araştırma yaptığımız köylerden mevsimlik işgücü göçünün yöneldiği alanlar içinde İstanbul, Ankara, Bursa ve İzmir gibi büyük merkezlerin yanı sıra, Antalya ve Muğla gibi turizm merkezleri başta gelmektedir.

Mevsimlik işçiliğin kır hayatı üzerinde bir kısım olumlu ve olumsuz etkileri söz konusudur. Mevsimlik işçilerin önemli bir kısmı (% 48,2) gelecekte daimi göç etmeyi düşünmektedir.

ABSTRACT

This article subjects the seasonal labor-force migration from Avdan, Çelikalın, Kaleboğazi and Alibeyli villages in rural areas of Samsun central district. Generally the younger population who is bound for the migration movement leaves their home at certain periods of the year for big cities to work.

The whole gender of the population involving in the seasonal labor-force migration is male because the working conditions and the accommodations are rather difficult and inappropriate for the female. The reason for the seasonal labor-force migration is generally-economic, though some other reasons. The fa-

* Ondokuz Mayıs Üniv. Fen-Edebiyat Fakültesi, Samsun.

milies bound for the migration have lower income from the livestock and the farming production in home settlements, in fact, these families lack enough farming fields at home.

From the villages subjected to this research, the seasonal labor-force migration is directed mainly to the big cities like Ankara, Istanbul, Izmir, Bursa and touristic centers like Muğla, Antalya.

The seasonal migration has both positive and negative effect on the life in the rural areas. The majority of the seasonal labor-force population is planning to immigrate permanently to big cities.

Giriş

Türkiye'deki iç göç hareketleri; yerleşme amaçlı daimi göçler ve yerleşme amaçlı olmayan geçici göçler olarak ikiye ayrılabilir. Bunlardan geçici göçler, daha çok mevsimlik işgücü göçü ile karakterize edilmektedir. Ayrıca yaylacılık ve turizme bağlı ritmik göç hareketleri de geçici göçlere örnektirler.

Mevsimlik işgücü göçü; tarım işçiliğinde ya da tarım dışı işlerde çalışmak için, yılın belirli dönemlerinde yerleşme dışına göç edilmesi ve çalışma dönemi sonunda tekrar dönülmesi şeklindedir. Örneğin; tarım işçiliğine bağlı olarak başta Çukurova ve Ege ovaları olmak üzere, yoğun tarım faaliyetlerinin yer aldığı alanlara her yıl yüz binlerce insan gelmektedir. Yine tarım dışı işlerde çalışmak için büyük şehir merkezlerine ve iş imkanı bulunan alanlara her yıl çok sayıda insanın katıldığı göçler olmaktadır.

Mevsimlik işgücü göçünün önemli bir özelliği de daimi göçlere dönüşme eğilimi taşımasıdır. Mevsimlik göçe katılanların bir kısmının zaman içinde daimi göç ettiği bilinmektedir. Nitekim mevsimlik işgücü göçü, daimi göçün bir aşaması olarak da görülmektedir¹.

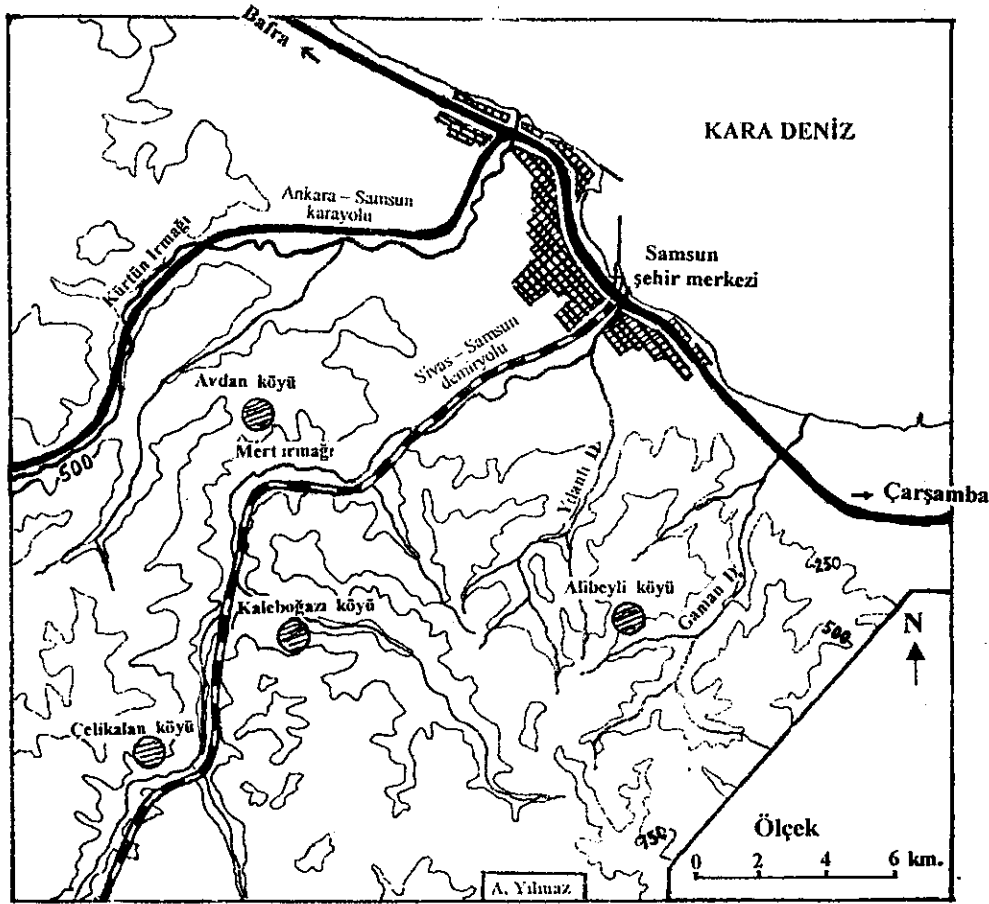
Türkiye'de iç göçler ile ilgili araştırmalar daha çok daimi göçler üzerine yoğunlaşmıştır. Mevsimlik işgücü göçleri ise, bir çok bölge ya da yörede yaygın olmakla birlikte araştırmalara çok az konu edilmiştir. Aslında bunlar; nedenleri, işleyişi, kırdaki sosyo-ekonomik hayat üzerindeki etkileri ve daimi göçe dönüşme eğilimleri açısından dikkatle izlenmesi gereken önemli nüfus olaylarıdır. Bu konuda yapılan az sayıdaki çalışmalarda da ifade edildiği gibi; çeşitli tiplerde ve oldukça karmaşık yapıda olan mevsimlik işgücü göçlerinin Türkiye ölçeğinde ortaya konulabilmesi için çok sayıda bölgesel ve sistematik çalışmaya ihtiyaç vardır².

1- KARTAL, K., (1992) Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye'de Kentleşme, Adım Yayınları, Ankara.

2- ŞEN, E., (1984) "Türkiye'de Mevsimlik İşgücü Göçleri Üzerine Düşünceler" Ege Coğrafya Dergisi, Sayı: 2, İzmir.

Bu çalışmada, Samsun merkez ilçe sınırları içinde yer alan Avdan, Kaleboğazi, Çelikalın ve Alibeyli köylerinden mevsimlik işgücü göçü konu edilmiştir. Söz konusu yerleşmeler mevsimlik işgücü göçünün yaygın olduğu köyler arasından seçilmiştir. Kanımızca seçilen köyler, yakın çevrelerindeki diğer köyleri de temsil etmektedirler. Köylerdeki incelemelerimizin yanı sıra, köy dışına mevsimlik işçilik için gidenlerden 116 kişiye anket uygulanmıştır. Anket sonuçları değerlendirilerek; göç edenlerin özellikleri, göçün nedenleri, işleyişi, köy hayatına etkileri ve mevsimlik işçilerin daimi göç etme eğilimleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Araştırmamıza konu olan köy yerleşmeleri Samsun merkez ilçe kırsal alanında, şehir merkezinin güney ve güneybatısında yer almaktadır. Kızılırmak ve

Şekil 1. Lokasyon Haritası.
Figure 1. Location Map.

Yeşilirmak delta ovalarının arasında nispeten yüksek ve engebeli yeryüzü şekillerine sahip bu kesimde, dağınık yerleşme özelliği gösteren köylerin yükseltileri 250 m. ile 600 m. arasında değişmektedir. Söz konusu köylerden Avdan, Kaleboğazı ve Çelikalın köyleri Samsun şehir merkezinin güneybatısında Mert Irmağının yukarı ve orta kesimlerinde ırmağın boyunca sıralanmıştır. Alibeyli köyü ise şehir merkezinin güneyinde Gaman Deresi ile Yılanlı Deresi arasında yer almaktadır. Köylerin Samsun şehir merkezine uzaklıkları 15 ile 28 km. arasında değişmektedir (Şekil 1).

Benzer coğrafi özellikler gösteren bu köylerin en önemli gelir kaynağı tarımdır. Ancak, ova köylerinin aksine tarım için çok uygun şartlar yer almaz. Yüksek eğim değerleri tarım yapılabilecek alanları ve tarım ürünlerini sınırlandırmıştır. Genel olarak fındık üretiminin yanı sıra Çelikalın ve Alibeyli köylerinde tütün, Avdan köyünde az da olsa tahıl (buğday) üretimi de yapılmaktadır.

Köylerin nüfusları, hane sayıları ve mevsimlik işgücü göçünün yer aldığı hanelerin sayısı aşağıdaki gibidir (Tablo 1).

Tablo 1. Köy yerleşmelerinin nüfus ve hane sayıları.

Table 1. The Number of Households and Population of The Villages.

Köyler	Nüfus (1997)	Toplam hane sayısı	Mevsimlik işçilik yapılan hane sayısı
Kaleboğazı	212	56	35
Avdan	360	77	32
Çelikalın	765	173	64
Alibeyli	340	72	40

Kaynak: Nüfus Sayım Sonuçları (D.İ.E) ve Köy muhtarlıkları

1. Mevsimlik İşgücü Göçüne Katılanların Özellikleri

Araştırma yaptığımız köylerde, mevsimlik işgücü göçüne katılanların tamamı erkek nüfustur. Bunda, genelde tarım dışı işlerde çalışmak için gidilmesi etkili olmuştur. Göçe, baba ya da ailedeki yetişkin erkekler katılmaktadır. Kadın nüfus köydeki işler ile meşgul olmaktadır.

Köy dışına mevsimlik işçilik için gidenlerin yaşları 18 ile 48 arasında değişmektedir. Ancak büyük bir kısmı (% 73,3) 30 yaşın altındadır. Mevsimlik işgücü göçü, çalışılan işlerin ve barınma şartlarının zorluğu nedeniyle genelde genç nüfusun katıldığı bir göçtür. 30 yaşın üzerindekiilerin sayısı birden azalmaktadır. 40 yaşın üzerindekiilerin oranı ise oldukça düşüktür (% 3,4).

Tablo 2. Büyük Yaş Gruplarına Göre Mevsimlik İşçiler(1999)

Table 2. The Seasonal Workers by Broad Age Group (1999)

Yaş grubu	18-20	21-30	31-40	41-48	Toplam
Mevsimlik işçi sayısı	13	72	27	4	116
Oran: %	11,2	62,1	23,3	3,4	100

Mevsimlik işçiliğe başlama yaşı 15'e kadar inmekle birlikte, çoğunlukla 17,18 yaşlarıdır. Söz konusu yaşlar öncesi, gerek orta öğretim yaşları olması, gerekse köy dışında çalışma şartlarının zorlukları gibi nedenlerle, gidilmemektedir. Yine askerlik görevi nedeniyle 20 ve 21 yaşlarında katılanlar da çok azdır. Askerlik sonrası başlayanların sayısı birden artmaktadır. Hemen askerlik sonrası 22 yaşında mevsimlik işçiliğe başlayanlar en büyük grubu oluşturmaktadır (27 kişi). En geç başlama yaşı 28 olarak tespit edilmiştir (Tablo 3). Ankete katılan 116 mevsimlik işçiden 64'ü (% 55) askerlik öncesi 15-19 yaşları döneminde göçe başlamıştır. Aile ekonomisine katkıda bulunmak ya da evlilik masrafları için tasarruf etmek amacını taşıyan bu kişiler, askerlik sonrası da bu hareketi sürdürmektedirler.

Tablo3. Mevsimlik İşçiliğe Başlama Yaşına Göre Mevsimlik İşçiler.
Table 3. Distribution of The Seasonal Workers According to Starting Years.

Başlama Yaşı	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	Toplam
Kişi sayısı	3	4	19	15	18	4		27	12	4	5		3	2	116

Mevsimlik işçilerden 76 kişi (% 65,5) evli, geride kalan 40 kişi (% 34,5) bekarıdır. Evli olanlardan 8 kişi henüz çocuk sahibi değil iken, evli-çocukluların sahip olduğu ortalama çocuk sayısı 2,1 dir. Mevsimlik işçi ailelerinin genelde az çocuklu küçük aileler oldukları söylenebilir. Ancak çoğunun yaşları 30'un altında olması nedeniyle gelecekte sahip olacakları çocuk sayısının artması beklenmelidir.

Anket sonuçlarına göre mevsimlik işçilerden okuma yazma bilmeyen yoktur. Bitirilen eğitim kurumuna göre, büyük bir kısmı ilkokul mezunudur (% 75). Orta- okul ve dengi meslek okulunu bitirenler % 8,6, Lise ve dengi meslek okulunu bitirenler % 15,5 ve yüksek okul bitirenler (1 kişi) % 0,8 oranındadır. Veriler mevsimlik işçilerin eğitim seviyelerinin genelde düşük olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, lise ve dengi meslek okulu bitirenlerin oranının nispeten yüksek olması dikkat çekicidir. Bu durum, Türkiye'de lise mezunlarının yüksek okulda okuma veya iş bulma imkanlarının sınırlı olması ile yakından ilgilidir.

Mevsimlik işçilere sorulan: Asıl mesleğiniz nedir? Mesleğinizi nasıl tanımlıyorsunuz? Sorularına 65 kişi çiftçi, 9 kişi kalıpcı, 8 kişi inşaat ustası, 7 kişi fayans döşemeci, 5 kişi boyacı, 4 kişi sıva ustası, 3 kişi öğrenci, 2 kişi garson, 1 kişi demir doğramacı, 1 kişi harita-kadastro teknikeri ve 11 kişi (çoğunluğu lise mezunu) vasıfsız işçi şeklinde cevap vermiştir. Buna göre; kırdaki başlıca uğraşısı olan çiftçiliğin yanı sıra, inşaat işleriyle ilgili mesleklerin de önemli bir oranda (% 28,4) olduğu dikkati çekmektedir. Bu mesleklerin edinilmesinde şüphesiz mevsimlik işçilikte çalışılan iş kolları ve çalışma süreleri etkili olmuştur.

2. Mevsimlik İşgücü Göçü

2a. Mevsimlik İşgücü Göçüne Katılma Nedenleri

Mevsimlik işgücü göçünün temel nedeni köylerde yaşanan geçim sıkıntısıdır. Başka bir ifade ile, köydeki tarım ve hayvancılık faaliyetlerinden geçinebileceği geliri elde edemeyen insanlar, yetersiz gelirlerini tamamlamak amacıyla köy dışına mevsimlik işlerde çalışmak için gitmektedir.

Araştırma yaptığımız köylerde, ankete katılan mevsimlik işçilere yöneltilen; Köydeki en önemli gelir kaynağınız nedir? Sorusunu, tamamı, tarım gelirleri olarak cevaplandırmıştır. Yine anket sonuçlarına göre tarım gelirleri fındık veya tütün gibi ticari değeri olan bir ürünün yetiştirilmesine dayanmaktadır. Bunun dışında kendi ihtiyaçlarına yönelik olarak sebze, meyve yetiştirilmesi şeklindedir. Tütün ve fındık eskisi kadar iyi gelir getirmese de, köylerin içinde buldukları coğrafi şartlara iyi uyumuş olması, devletin satın alma garantisi bulunması ve eskiden beri yapıyor olması gibi nedenlerle başlıca yetiştirilen ürünlerdir. Ancak mevsimlik işçi ailelerinin genelde sahip oldukları tarım toprağı az olduğundan bu ürünlerden elde ettikleri gelirleri sınırlı olmaktadır.

Mevsimlik işçilere sahip oldukları tarım toprağı miktarı hakkındaki sorumuzu 97 kişi cevaplandırmış, 19 kişi ise cevap vermek istememiştir. Cevap verenler içinde bekar olanların genelde kendilerine ait toprakları olmadığından, mensup oldukları ailelerin sahip olduğu toprak miktarını ifade etmişlerdir. Buna göre; ailelerin tamamı belirli bir miktar tarım toprağına sahiptir. Topraksız aile yoktur. Ailelerin büyük bir kısmı (% 74,2) 20 dekardan az toprağı sahiptir. 21-50 dekar arası toprağı olanlar % 21,6 ve 50 dekardan fazla toprağı olanlar ise ancak % 4,1 oranındadır.

Sadece evli olanlar dikkate alındığında, sahip olunan toprak miktarı daha da küçülmektedir. 1-20 dekar arası toprağı olanlar % 82,5'e yükselmektedir. Buna karşılık 21-50 dekar arası toprağı olanlar % 15,9'a ve 50 dekardan fazla toprağı olanların oranı ise % 1,6'ya düşmektedir. Tablo 4'den de anlaşılacağı gibi, mevsimlik işçilerin genelde az toprağına sahip olmaları, ortak bir özellik olarak ortaya çıkmaktadır.

Mevsimlik işçi ailelerinin köydeki hayvancılık faaliyetleri genelde ticari amaçlı değildir. Hayvan ürünleri üretimi kendi ihtiyaçlarının karşılanmasına yöneliktir. Ancak, sahip olunan hayvan varlığının ihtiyaç anında hemen paraya çevrilebilecek olması nedeniyle hayvancılık aile ekonomisi açısından ayrı bir öneme sahiptir.

Tablo 4. Mevsimlik İşçi Ailelerinin Sahip Oldukları Tarım Arazisi.

Table 4. Amount of Agricultural Farm-Land for Each Family.

Sahip olunan arazi miktarı (dekar)	0-5	6-10	1 - 20	21 - 50	51 - 100	Toplam
Mevsimlik işçi sayısı	15	23	34	21	4	97
Evli olan mevsimlik işçi sayısı	11	18	23	10	1	63

Mevsimlik işçilerden evli olanların sahip olduğu hayvan varlığına bakıldığında; hiç hayvanı olmayan aile sayısı 6'dır (% 8). Büyük bir kısmı en az bir ya da daha fazla hayvana sahiptir. Sahip olunan hayvan varlığının tamamına yakını büyükbaşdır ve ailelerin kendi ihtiyaçlarına yönelik olarak 1-2 inek beslenmesi şeklindedir. Sadece 4 aile az sayıda koyun beslemektedir. (Tablo 5).

Tablo 5. Evli Olan Mevsimlik İşçilerin Hayvan Varlığı.
Table 5. The Livestock of The Married Seasonal Workers.

Sahip olunan hayvan sayısı	Büyükbaş (inek)				Küçükbaş (koyun)			
	Hiç yok	1-2	3-5	6 ve daha fazla	Hiç yok	1-3	4-9	10 ve daha fazla
Aile sayısı	6	47	22	1	72	3	1	-

Tarım ve hayvancılık gelirleri dışında, 1 kişi Samsun'daki evinden kira geliri olduğunu ve 5 kişi evinde halı dokumacılığı yapıldığı için düzenli bir ek gelir elde ettiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca bekar olan mevsimlik işçilerin bazılarının ailelerinden (babası ya da kardeşi gibi) başka çalışanlar olması nedeniyle ikinci bir gelirleri bulunmaktadır. Yine, Mevsimlik işçilik dışında köyde kaldığınız sürede, tarım ve hayvancılık dışında ek kazanç sağladığınız bir uğraşınız olmaktadır mı? Sorusuna 14 kişi ara sıra iş bulmaya bağlı olarak; boyacılık (4), fayans döşemeciliği (4), sıvıcılık (3) ve köy dışında oturanların fındık bahçelerinin bakımını yapmak (3) gibi işlerden az da olsa ek bir kazanç elde ettiklerini ifade etmişlerdir.

Araştırma yaptığımız köylerde mevsimlik işgücü göçünün temel nedeni ekonomiktir. Ancak işçilerin çeşitli ihtiyaçları, medeni durumları ve gelecekle ilgili düşüncelerine bağlı olarak bu temel nedenin kendi içinde çeşitlendiği görülmektedir.

Anket sonuçlarına göre; büyük bir çoğunluğu geçim nedeniyle mevsimlik işçilik yaptığını belirtmekle birlikte, evlilik hazırlığı, borç ödemek, aile ekonomisine katkıda bulunmak, ev yapmak ve arazi satın almak gibi nedenler de ifade edilmiştir.

Tablo 6. Mevsimlik İşgücü Göçüne Katılma Nedenleri.
Table 6. The Reasons for Seasonal Labor-Force Migration.

Mevsimlik işçiliğe Gitme nedeni	Geçim	Evlilik hazırlığı	Aile ekonomisine katkıda bulunmak	Ev yapmak	Arazi satın almak	Borç ödemek
Kişi sayısı	72	16	10	7	6	5

2b. Mevsimlik İşgücü Göçünün Gelişimi

Mevsimlik işgücü göçünün ne zaman başladığı konusunu, Hangi yılda köy dışına çalışmak için gitmeye başladınız? ve Kaç yıldır gitmektesiniz? Soruları

ile araştırdık. Buna göre; 1970 li yılların başından bu yana köylerden mevsimlik işçilik için gidilmektedir. O yıllarda henüz yaygın olmayan işgücü göçü, köylerdeki geçim sıkıntısının artması, daha önce gidenlerin referans teşkil etmesi, ulaşımdaki gelişmeler ve şehirlerde mevsimlik çalışma imkanlarının artması gibi nedenlerle giderek yaygınlık kazanmıştır. Özellikle 1990 sonrası katılanların sayısı hızla artmıştır. Nitekim ankete katılan 116 mevsimlik işçiden 72 kişi (% 62,1) son 10 yılda bu harekete katılmıştır.

2c. Mevsimlik İşçilik için Gidilen Yerler

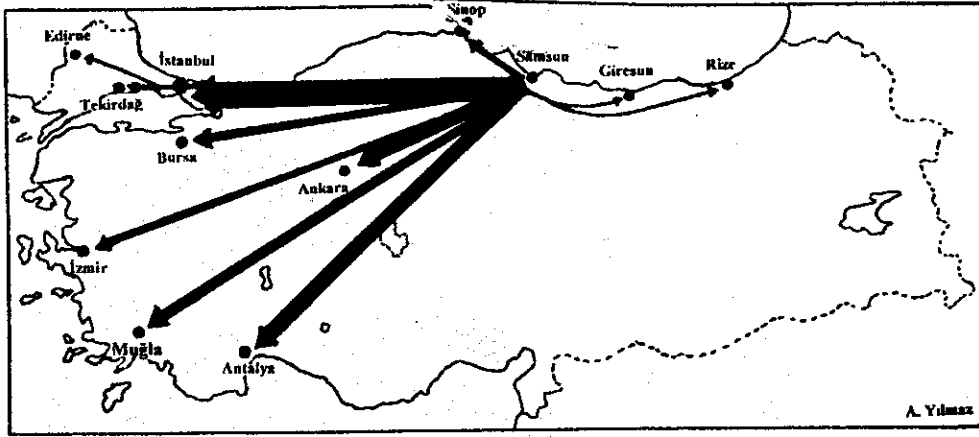
Mevsimlik işçilik için gidilecek yer ile ilgili ön bağlantılar daha önce gitmiş olanlar veya beraber gidilecek arkadaş, köylü ya da akraba vasıtasıyla kuruluştur. Önceki yıllarda gidenler, sonradan katılanlara iş bulma ve barınma konularında yardımcı olmaktadır. Böylece, bir köyden çok zaman yerlere gidilmektedir.

Yerleşmeden yerleşmeye farklılıklar göstermekle birlikte, genel olarak mevsimlik işgücü göçünün belirli merkezlere yöneldiği dikkati çekmektedir. Araştırma yaptığımız köylerde 1999 yılında mevsimlik işgücü göçünün önemli bir kısmı (% 35,3) İstanbul'a yönelmiştir. Daha sonra sırasıyla Antalya, Ankara, Muğla, Bursa ve Sinop illeri gelmektedir. Ayrıca İstanbul, Ankara, ve Antalya'nın bütün köylerde ortak bir özellik olarak en çok gidilen yerler olduğu görülmektedir. Mevsimlik işçilik için gidilen yerlere ilişkin sorduğumuz: Son üç yılda mevsimlik işçilik için gittiğiniz yerler nerelerdir? sorusuna verilen cevaplardan ayrıca şu sonuçlar çıkmaktadır: Çoğunluğu (% 55) son üç yılda aynı yere gitmekle birlikte, gidilen yerler yıldan yıla değişebilmektedir. Ayrıca bir köyden en çok gidilen yerin zaman içinde değiştiği de görülmektedir. Bazı yerlere artık eskisi kadar gidilmez iken, yeni gidilen başka yerler ortaya çıkmaktadır. Örneğin; Çelikalın köyünden önceleri en çok Ankara'ya gidilmekte iken son yıllarda Muğla ve Antalya'ya daha çok gidilmektedir. Yine Avdan köyünden önceleri Kocaeli ve Tekirdağ'a her yıl belirli sayıda kişi gitmekte iken, son üç yılda (1997-1999) gidilmemiştir. (Şekil 2 Tablo 7)

Tablo 7. 1999 yılında Mevsimlik İşgücü Göçünün Yöneldiği İller.

Table 7. The Cities Having Seasonal Labor-Force Migration in 1999.

	İstanbul	Antalya	Ankara	Muğla	Bursa	Sinop	İzmir	Tekirdağ	Edirne	Rize	Çankırı	Giresun
Kaleboğazı	6	5	8	3	4	-	-	-	-	1	-	-
Çelikalın	9	5	2	4	-	-	2	-	-	-	-	1
Avdan	11	4	7	3	3	2	1	-	-	-	1	-
Alibeyli	15	7	2	-	-	4	1	3	2	-	-	-
TOPLAM	41	21	19	10	7	6	4	3	2	1	1	1

Şekil 2. Mevsimlik İşgücü Göçünün Yöneldiği Şehirler (1999)
Figure 2. The Cities Having Seasonal Labor-Force Migration in 1999.

2d. Mevsimlik İşçilikte Çalışılan İş Kolları, Çalışma Süresi ve Barınma Şartları.

Araştırma yaptığımız köylerden 1999 yılında mevsimlik işçilik için gidenlerin büyük bir kısmı (% 84,5) inşaat işlerinde çalışmıştır. Mevsimlik olması nedeniyle bu iş kolunda çalışma imkanları fazladır. Ayrıca çalışılabilecek diğer işlere göre daha çok gelir getirmesi ve barınma imkanlarının olması da önemlidir. İnşaat işlerinde çalışmak için en çok gidilen yerler; başta İstanbul olmak üzere Ankara, Bursa ve İzmir gibi büyük merkezler ile Muğla, Antalya ve Sinop gibi turizm merkezleridir. Bu iş kolunda çalışanların % 71,4'ü vasıfsız işçi durumundadır. Diğerleri (% 28,6) sıvıcılık, kalıpcılık, fayans döşemeciliği ve inşaat ustalığı gibi vasıflı inşaat işçisidir.

İnşaat işlerinden sonra, kömür-eşya taşımacılığı ve boyacılık 2. ve 3. sırada yer almaktadır. Tarım işçiliği, garsonluk ve demir doğrama işleri ise, bir kaç kişinin çalıştığı işlerdir. 1999 yılında kömür-eşya taşımacılığı yapanlardan 7 kişi İstanbul'da, 1 kişi Bursa'da çalışmıştır. Bu işte çalışanların çoğunluğu Alibeyli köyündendir. Boyacılık işi yapanlar ise İstanbul (3), Tekirdağ (1) ve Ankara'da (1) çalışmıştır. Tarım işçiliği olarak tanımladığımız çay ve fındık toplayıcılığı yapanlar Rize (1) ve Giresun'da (1) çalışmıştır. Aslında fındık toplayıcılığı Doğu Karadeniz kıyı kesiminde temmuz ve ağustos aylarında önemli bir istihdam oluşturmakla birlikte, araştırma yaptığımız köylerde de fındık tarımı yapılması, aynı dönemde bu işlerde çalışmalarını engellemektedir. Ayrıca söz konusu işlerde çalışabilme süresinin kısa (1-2 ay) olması da diğer olumsuz bir faktördür.

Köyler ayrı ele alındığında, dört yerleşmede de inşaat işlerinde çalışanlar en büyük grubu oluşturmaktadır. Diğer işler ise, belirli köylerde yoğunluk kazan-

mıştır. Kömür-eşya taşıma işinde çalışanlar genelde Alibeyli köyünden, boyacılık yapanlar daha çok Kaleboğazi köyünden gidenlerdir (Tablo 8).

Tablo 8. Mevsimlik İşçilikte Çalışılan İş Kolları ve Çalışanların Sayıları.
Table 8. The Works and The Number of Workers in Seasonal Works.

Çalışılan işin türü	İnşaat İşleri	Kömür-eşya taşımacılığı	Boyacılık	Tarım işçiliği	Garsonluk temizlik	Demir doğrama	GENEL TOPLAM
	98	8	5	2	2	1	116
Kaleboğazi	23	-	3	1	-	-	27
Çelikalan	20	2	-	1	-	-	23
Avdan	30	-	1	-	-	1	32
Alibeyli	25	6	1	-	2	-	34

Mevsimlik işçilikte çalışma süresi ile ilgili olarak, Yılda ortalama ne kadar bir süre köy dışında çalışmaktasınız? Sorusuna, 2 ay ile 8 ay arasında değişen cevaplar verilmiştir. Ancak çoğunluğu 5-6 ay çalıştıklarını belirtmişlerdir. Aslında bu süre köy dışında iş bulma imkanlarına, çalışılan işin türüne ve yıl içinde köydeki çalışma takvimine bağlı olarak değişmektedir.

Öncelikle, çalışılan işlerin mevsimlik olması nedeniyle yılın belirli döneminde çalışma imkanları olmaktadır. Örneğin; en çok çalışılan inşaat işlerinde yaz ayları başta olmak üzere ilkbahar ve sonbahar aylarını da kapsayan yaklaşık 9 ay muhtemel bir çalışma süresi vardır. Ancak aktif çalışma süresi iş bulma imkanlarına bağlı olmaktadır. Mevsimlik işçilikte genelde bir ekip ya da grup olarak çalışılmaktadır. Aynı ekip içindeki fertler, işverenin (müteahhit, taşeron) teklifine bağlı olarak birbirleriyle haberleşmekte ve o yılki çalışma durumu ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra ailenin köydeki temel iktisadi faaliyetinin yıl içindeki seyri de çalışma süresinde etkili olmaktadır.

Daha önce de ifade edildiği gibi mevsimlik işçi ailelerinin köydeki temel iktisadi faaliyeti fındık ve tütün tarımıdır. Fındık tarımı ile uğraşan bir ailede mart-nisan aylarında gidilmeye başlanılmakta ve ağustos ayına kadar kalınabilmektedir. Ağustos ayında fındığın toplanması ve kurutulması için köyde kalınmakta, eylül ayı başından itibaren iş imkanlarına göre tekrar gidilmekte ve yaklaşık ocak ayına kadar çalışılabilmektedir. Daha sonra köye dönülerek kış mevsimi köyde geçirilmektedir. Tütün yetiştiriciliği yapan ailelerde ise; nisan - eylül arası tütün tarımı ile ilgili faaliyetler için köyde kalınmakta, eylül başından itibaren gidilmekte ve iş bulma imkanlarına bağlı olarak ocak ayına kadar çalışabilmektedir. Dolayısıyla, fındık yetiştiricilerinin yaklaşık 8 ay muhtemel çalışma sürelerine karşılık, tütün yetiştiriciliği yapanların 4 ay gibi daha kısa süre çalışma imkanları olmaktadır.

Bunların yanı sıra, bir kısım mevsimlik işçilerin gidiş veya dönüşlerini, dolayısıyla çalışma sürelerini belirleyen bir diğer etkenin de dini sebepler olduğu görülmüştür. Ramazan ayının çalışma mevsimine rastladığı yıllarda, bu ayda köyde iseler; çalışmak için gitmemekte, çalışmakta iseler; ramazan ayı başında köye dönmektedirler. Nitekim 1999 yılında mevsimlik işçilerin bir kısmı, çalışma sezonunun sonuna rastlayan ramazan ayını köyde geçirmek için mevsimlik işçilikten erken döndüklerini ifade etmişlerdir.

Mevsimlik işçilikte çoğunlukla ağır ve zor işlerde çalışılmaktadır. İş kazası riski yüksek olmasına karşın genelde sigortasız çalışılmaktadır. Şantiyelerde, inşaatlarda ya da kiralık bekar evlerinde 4-5 kişilik odalarda, 8-10 kişilik koğuşlarda sağlıklı zor şartlarda barınılmaktadır. Beslenme ise ayrı bir sorun teşkil etmektedir.

2e. Mevsimlik İşgücü Göçünün Kırdaki Çalışma Hayatına Etkileri

Mevsimlik işçilik köydeki çalışma hayatınızı etkilemekte midir? Sorusunu: 92 kişi hayır, 24 kişi evet şeklinde cevaplandırmıştır. Etkilemediğini söyleyenlere niçin etkilemediği sorulduğunda, 1.köydeki işlerimi bitirip de gidiyorum; 2.ailem kalabalık olduğundan köydeki işleri yapıyorlar; 3.çalıştığım dönemde köyde fazla iş olmuyor gibi nedenler ileri sürmüşlerdir. Mevsimlik işçiliğin köydeki çalışma hayatını etkilediğini söyleyenler ise, 1. çocuklarım küçük olduğundan köydeki işlerimi ailem yapmakta zorlanıyor; 2. bahçe işlerimi yapamıyorum; 3. hayvancılıkla yeterince uğraşamıyorum; şeklinde açıklamalarda bulunmuşlardır. Mevsimlik işçiliğin köydeki çalışma hayatını etkilediğini söyleyenlerin çoğunluğu evli olanlardır.

Mevsimlik işçilikte yaklaşık 5-6 ay kadar köy dışında kalınmaktadır. Bu süre köylerdeki fındık veya tütün tarımında yoğun çalışma zamanları dışında olduğundan, söz konusu ürünlerin yetiştirilmesi ile ilgili çalışmaları fazla etkilememektedir. Ancak hayvancılık ve bahçe işlerini olumsuz etkilediği görülmektedir. Ayrıca gözlemlerimiz, köy yaşamına ve onun gerekleri olan işlerin yapılmasına ilgiyi azalttığı yönündedir. En azından tarım ve hayvancılığa gereken önemin verilmesini ve verimli bir şekilde yapılmasını engellemektedir.

3. Mevsimlik İşgücü Göçünün Daimi Göçe Dönüşme Eğilimi ve Göç Edilmek İstenen Yerler

Mevsimlik işçilik, yılın belirli dönemlerinde köy dışına çalışmak için gidilmesi ve tekrar dönülmesi şeklinde geçici bir göç olmakla birlikte, belirli ölçüde daimi göçlere dönüşme eğilimi taşımaktadır. Anket verilerine göre mevsimlik işçilerin gelecekte daimi göç etme eğilimleriyle ilgili şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Öncelikle, 55 kişi (% 48,2) göç etmeyi düşünmekte; 59 kişi (% 51,8) yakın ve uzak gelecekte göç etmeyi düşünmemekte ve 2 kişi bu konuda henüz kararsızdır. Göç etmeyi düşünenlerden 1-2 yıl içinde (5 kişi) yada 3 yıla kadar (11 kişi) şeklinde süre belirtenler 16 kişidir (% 29,1). Çoğunluğu (%71) ne zaman göç

edecekleri konusunda belirli bir süre verememektedir. Bu kişiler göç etmek için aradıkları şartların henüz oluşmadığını düşünmektedirler. Söz konusu şartların başında ise, devamlı bir iş bulmak ya da devamlı olmasa da bütün yıl geçimlerine yetecek kadar kazanç elde edebilecekleri iş imkanlarına kavuşmak gelmektedir. Ayrıca mesken ve barınma ihtiyaçlarını karşılamak, köyden ayrılma ve şehir hayatına uyum zorluklarını aşabilmek gibi şartlardır. Dolayısıyla çalışmayı düşündükleri işin sürekliliği ve gelir durumu, gelecekte daimi göç etmelerinde büyük oranda belirleyici olacaktır. Bu arada çalışmak için gittikleri yerlerdeki etkileşimleri de karar vermelerinde rol oynayacaktır.

Daimi göç etmeyi düşünenlerin kaç yıldır mevsimlik işgücü göçüne katıldığı, dolayısıyla göç etme eğilimi ile mevsimlik işçilik süresi arasındaki ilişkiye bakıldığında, bu kişilerin çalışmak için köy dışına gittikleri yıl sayısı 2 ile 15 arasında değişmektedir. Bununla birlikte göç etmeyi düşünenlerin % 60'ını 5-10 yıl arasında gidenler oluşturmaktadır. Yine bunlardan % 36,4'ü 2-5 yıl arasında ve %3,6'sı 11-15 yıl arası gidenlerdir. Bu sonuçlara göre, daimi göçe karar verme aşamasında belirli bir mevsimlik işçilik süreci geçirildiği söylenebilir. En az iki yıl içinde göçe karar verenler olmakla birlikte, çoğunluğa göre bu sürecin 5 yıldan az olmadığı, ancak 10 yılı da pek aşmadığı görülmektedir. 11 yıl ve daha fazla süredir mevsimlik işçilik yapanlar içinde göç etmeyi düşünenlerin sayısı oldukça azdır (Tablo 9).

Göç etmeyi düşünenlerin medeni durumlarına bakıldığında, bekar olanların evlilere göre göç etmeye daha eğilimli oldukları anlaşılmaktadır. Evlilerin % 40,8'i bekarların ise % 60 kadarı göç etmeyi düşünmektedir. Bekarlar, eş, çocuklar ve mülk sahibi olmak gibi köye bağlayıcı, dolayısıyla göçe karar vermeyi zorlaştıran nedenler açısından evlilere göre daha rahat olmaları, ayrıca hayata atılmak ve iş konusunda şehirde iyi bir başlangıç yapmak düşüncesi gibi nedenlerle göçe daha kolay karar verebilmektedirler.

Tablo 9. Mevsimlik İşçilik İçin Gidilen Yıl Sayısı ve Göç Etmeyi Düşünenler.

Table 9. The Number of Years Spent in Seasonal Works and Those Planning to Immigrate.

Mevsimlik İşçilik İçin Gidilen Yıl	Toplam Kişi	Göç etmeyi Düşünenler	Oranı %
0-5 yıl	40	20	50,0
6-10 yıl	52	33	63,5
11-15 yıl	14	2	14,3
16-20 yıl	4	-	-
21-25 yıl	3	-	-
26 ve daha fazla	1	-	-

Göç etmeyi düşünen mevsimlik işçilerin genç bir nüfus yapısı içinde oldukları görülmektedir. 20 yaşın altında olanlar az olmakla birlikte, büyük bir kısmı (% 85,5) 21 ile 30 yaşları arasındadır. 40 ve daha yukarı yaşlardakilerin az olmaları dikkati çekmektedir (Tablo 10).

Tablo 10. Göç Etmeyi Düşünen Mevsimlik İşçilerin Geniş Yaş Grupları.
Table 10. Seasonal Workers Planning to Immigrate by Broad Age Group.

Yaş Grubu	18-20	21-30	31-40	41 +	Toplam
Göç Etmeyi Düşünenler	4	43	7	1	55
Oranı %	7,3	78,2	12,7	1,8	100

Araştırma sahasında mevsimlik işçilerin göç etme eğilimleri kadar, belki ondan daha dikkat çekici olan, göç etmeme eğilimleridir. Nitekim ankete katılanların yarısından fazlası (% 51,8) uzak ya da yakın zamanda göç etmeyi düşünmemektedir. Göç etmek yerine köyde yaşamayı ve belirli zamanlarda köy dışında çalışmayı daha uygun bulmaktadırlar. Bu durum köylerde uzunca bir süredir yer alan mevsimlik işgücü göçünün bir yaşam biçimi haline geldiğini göstermektedir. Dolayısıyla geçmişte kırdaki tarım ve hayvancılığa bağlı ekonomik yapının, tarım ve hayvancılık + mevsimlik işçilik şeklinde değiştiğini görmekteyiz.

Göç etmeyi düşünenlerin, nereye göç edecekleri ve orada ne işi yapacakları ile ilgili sorulara verdikleri cevaplara göre, göç edilmek istenen yerler arasında İstanbul açık bir farkla öne çıkmaktadır. Daha sonra sırası ile Bursa, Tekirdağ(Çorlu), Ankara ve Antalya illeri gelmektedir. Ayrıca İzmir ve Adana göç edilmek istenen yerler arasındadır. Göç etmeyi düşünenlerden 7 kişi ise herhangi bir yer belirlemeyip, devamlı bir işe girerek orada yerleşmeyi düşünmektedir (Tablo 11).

Tablo 11. Daimi Göç Edilmek İstlenen Yerler ve Kişi Sayıları
Table 11. The Cities To Be Immigrates and The Number of Immigrants.

Göç edilmek İstlenen yer	İstanbul	Bursa	Tekirdağ	Ankara	Antalya	İzmir	Samsun	Adana	Belirsiz	Toplam
Kişi sayısı	28	5	4	4	3	2	1	1	7	55

Genel olarak göç edilmek istenen yerler ile mevsimlik işçilik için gidilen yerler arasında benzerlik vardır. Kişi ölçeğinde bakıldığında 53 kişi daha önce çalışmak için gittikleri yerleri tercih etmiştir. Sadece Samsun ve Adana'ya göç etmek isteyen 2 kişi bunun dışında kalmıştır.

Tablo 11'den de izlenebildiği gibi, göç edilmek istenen yerler içinde Samsun şehrinin çok az tercih edilmesi ve Samsun'a göç etmeyi düşünen 1 kişi dışında, göçlerin tamamının Karadeniz bölgesi dışına yönelmesi dikkat çekicidir. Bu konuda şu varsayım ileri sürülebilir: Samsun ve Karadeniz bölgesinin diğer şehirlerinde daimi iş bulma konusunda fazla ümitli olmamaları ve mevsimlik işçilikte en çok çalıştıkları inşaat işleri açısından buraların önemli bir istihdam oluşturmaması etkili olmuştur. Göç etmek isteyenlerden 18 kişi (% 32,7) kendi imkanlarıyla iş kurup serbest çalışmayı, geride kalanlar özel sektörde veya kamuda devamlı bir iş bulmayı düşünmektedir.

Göç etmek isteyenler ile istemeyenler arasında, sahip olunan tarım arazisi bakımından dikkate değer bir fark görülmemektedir. Bunun dışında göç etmeyi düşünenlerden 1 kişinin Samsun şehir merkezinde evi, 1 kişinin de İstanbul'da arsası vardır.

4. Sonuç ve Tartışma

Araştırma yaptığımız köylerden mevsimlik işgücü göçü 1970'li yılların başından bu yana devam etmektedir. Ancak 1990'dan sonra yaygınlık kazanmıştır. Göçe katılanların tamamı erkek nüfustur. Çalışılan işlerin özelliğine bağlı olarak mevsimlik işgücü göçü genelde genç nüfusun katıldığı bir harekettir. Büyük bir kısmı (%73,3) 18-30 yaşları arasındadır.

Mevsimlik işgücü göçünün temel nedeni ekonomiktir. Köydeki tarım ve hayvancılıktan yeterli geliri elde edemeyen insanlar, yetersiz gelirlerini tamamlamak için köy dışına gitmektedirler. Mevsimlik işçi ailelerinin köylerdeki en önemli gelir kaynağı tarımdır. Ancak az tarım toprağına sahip olduklarından elde ettikleri gelir yeterli değildir.

Araştırma sahamızdan yapılan mevsimlik işgücü göçleri genelde bölge dışına ve uzun mesafelidir. Samsun ve Karadeniz bölgesinin diğer illeri mevsimlik işçilik için önemli bir istihdam alanı oluşturmamaktadır. 1999 yılında, Sinop, Rize ve Giresun'a giden 8 kişi (% 6,9) dışında mevsimlik işgücü göçünün tamamı (108 kişi %93,1) bölge dışına yapılmıştır. Yerleşmeden yerleşmeye farklılıklar görülmekle birlikte genel olarak göçlerin belirli merkezlere yöneldiği dikkati çekmektedir. İstanbul başta olmak üzere, Ankara, Bursa ve İzmir gibi büyük merkezlerin yanı sıra Antalya, Muğla ve Sinop gibi turizm merkezleri en çok gidilen yerlerdir.

İnşaat sektörü mevsimlik işçilerin başlıca çalışma alanıdır. 1999 yılı içinde gidenlerin % 84,5'i vasıflı ya da vasıfsız inşaat işlerinde çalışmıştır. Bu açıdan inşaat sektörünün Türkiye'deki durumu mevsimlik işçilik için büyük önem taşımaktadır.

Çalışacak iş ile ilgili ön bağlantıların kurulmasında akrabalık, köylülük ve tanış olmak gibi faktörlerin etkisi büyüktür. Önceden gidenler, sonradan göçe katılacaklar için iş bulma ve barınma konularında güvence olmaktadır. Bu nedenle bir köyden gidenlerin çoğunlukla aynı merkezlere yönelmeleri, mevsimlik işgücü göçünün önemli bir özelliği olarak ortaya çıkmaktadır.

Anket sonuçlarına göre, mevsimlik işçilikte çalışma süresi yılda 2 ile 8 ay arasında değişmektedir. Ancak çoğunlukla 5-6 ay çalışılmaktadır. Köy dışında iş bulma imkanları ve köydeki temel iktisadi faaliyetin yıl içindeki seyri mevsimlik işçiliğin süresinde belirleyici olmaktadır. Araştırma yaptığımız köylerde mevsimlik işçilerin köydeki temel iktisadi faaliyeti fındık (97 kişi) ve tütün (19 kişi) tarımındır. Fındık tarımına bağlı olarak ağustos ayı ve kış (ocak-mart) dönemi dışında kalan yaklaşık 8 ay muhtemel çalışabilme süresi olmaktadır. Tütün tarı-

mında ise, bu süre eylül-ocak arası yaklaşık 4 aydır. Burada fındık tarımı ile mevsimlik işçilik arasında karşılıklı bir ilişkiden söz edilebilir. Fındık tarımının ağustos ayı dışında yoğun bir çalışma gerektirmemesi nedeniyle, yıl içinde mevsimlik işçilik için geniş bir zaman ortaya çıkmaktadır. Mevsimlik işçilik yapanlar da daha uzun süre çalışabilmek için, başka ürün yerine fındık üretimini tercih etmektedirler. Araştırma yaptığımız köylerde özellikle son 10 yılda bir çok ailenin tütünden fındığa geçmiş olması da bunu doğrulamaktadır. Dini sebeplerin de (ramazan ayı) mevsimlik işçiliğe gidiş ve dönüşlerde, dolayısıyla çalışma süresinin belirlenmesinde etkili olduğu görülmüştür.

Mevsimlik işgücü göçü, yerleşmelerin uzak çevre (şehir merkezleri) ile etkileşim içine girmelerine neden olmuş ve giderek daha fazla insanın bu harekete katılması, etkileşimi artırarak köylerdeki sosyal, ekonomik ve kültürel değişimi hızlandırmıştır. Ayrıca köy yaşamını ve onun gereklerini, özellikle hayvancılık ve bahçe işlerini olumsuz etkilemektedir. Hepsinden önemlisi, mevsimlik işçilik yapanların köy yaşamına ilgileri azalmaktadır.

Mevsimlik işgücü göçüne katılanların önemli bir kısmı (% 48,2) gelecekte daimi göç etmeyi düşünmektedir. Özellikle bekarların göçe daha eğilimli oldukları görülmektedir. Göç etmeyi düşünenlerin % 29,1'i üç yıla kadar bir süre belirtilirken, çoğunluğu henüz bir süre belirleyememiştir. Bu kişiler daimi bir iş bulmak ya da yeterli kazanç elde edebilecekleri iş imkanlarına kavuşmak vb. bir takım şartların oluşmasını beklemektedir. Şartların oluşması durumunda zaman içinde göç edeceklerdir. Göç edilmek istenen yerler ise, büyük bir kısmının daha önce mevsimlik işçilik için gidilen yerler olduğu dikkati çekmektedir. Her yıl belirli bir süre çalıştıkları bu yerlerde çeşitli etkileşimler içine girmeleri, tercihlerinde etkili olmuştur.

Araştırma yaptığımız köylerde mevsimlik işçilerin daimi göçe eğilimleri konusunda ortaya çıkan diğer bir sonuçta, yarısından fazlasının (%51.8) daimi göç etmek yerine, belirli zamanlarda köy dışında çalışıp, köyde yaşamaya devam etmeyi düşünmesidir. Böylece mevsimlik işçilikle dışardan desteklenen bir aile ekonomisi, dolayısıyla köy ekonomisi ve ikili bir yaşam biçiminin benimsendiği ve bunun belirli sayıda aile tarafından gelecekte de sürdürüleceği görülmektedir. Bu tür bir yaşam biçiminin sonuçları sosyal ve ekonomik açıdan bir çok araştırmaya konu edilebilecek niteliktedir. Ancak biz burada konumuz açısından şunları söyleyebiliriz: Köyde yaşayıp, belirli zamanlarda çalışmak için köy dışına gidilmesinin aile ve köy ekonomisine önemli katkıları olduğu ve daimi göçleri bir derece önlediği gerçektir. Ayrıca köylerde gizli işsiz olan bu insanların (iş gücünün) istihdam edilmesi, insan kaynaklarının kullanılması bakımından da önemlidir. Bu açıardan olumlu bir gelişme olarak görülebilir. Ancak bir başka açıdan, kırdaki yaşam düzenini bozmasının yanı sıra, mevsimlik işçilik sırasında şehir ile ilişkiye girilmesi ve ritmik geliş gidişlerle daimi göçe bir çeşit hazırlık devresi geçirilmesi, bu kişilerin daimi göç etmelerini kolaylaştırdığı da düşünülebilir.

Kaynakça

- KARA, H. (1977): Çukurova'nın Üç Köyünde Tarım-Nüfus İlişkileri ve Bölge Kır Kesimi Sorunları Konusunda Bir İnceleme, D.T.C.F. Coğ. Araş. Dergisi, sayı: 8 Ankara.
- KARTAL, K. (1992): Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye'de Kentleşme, Adım Yayınları, Ankara.
- ŞEN, E. (1984): Türkiye'de Mevsimlik İşgücü Göçleri Üzerine Düşünceler, Ege Coğ. Dergisi, sayı:2, İzmir.
- ŞEN, E. (1985): İzmir Çamaltı Tuzlasında Çalışan Mevsimlik İşçilerin Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Tuz Üretiminin Ana Çizgileri. Ege Coğ. Dergisi, sayı: 3, İzmir.
- ŞEN, E. (1988): İzmir Kentinde İnşaat İşçiliği: İşçilerin Kentleşme Sürecindeki Konumlarıyla İlgili Gözlemler. Ege Coğ. Dergisi, sayı: 4, İzmir.
- TANDOĞAN, A. (1989): Türkiye Nüfus Hareketlerinde İstanbul'un Yeri, A.D.T.C. Yüksek Kurumu Coğrafya Bilim ve Uygulama Kolu, Coğrafya Araştırmaları, cilt:1, sayı:1, Ankara.
- TUNÇDİLEK, N. (1978): Türkiye'nin Kır Potansiyeli ve Sorunları, İst. Üniv. Yay. No: 2364, İstanbul.
- TÜMERTEKİN, E. (1968): Türkiye'de İç Göçler, İst. Üniv. Yay. No:1371 Coğrafya Enst. Yay. No:54, İstanbul.